

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นการวิจัยเพื่อพัฒนา (Research and Development: R & D) มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างและพัฒนารูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และเพื่อประเมินผลการใช้รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยแบ่งการดำเนินการวิจัยดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล
3. ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย
4. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล
5. ระยะเวลาในการดำเนินการวิจัย
6. การตรวจสอบข้อมูล
7. การวิเคราะห์ข้อมูล

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร และกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วย

1. ประชากร ได้แก่ นักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ในชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนวังน้ำเย็นวิทยาคม อำเภอวังน้ำเย็น จังหวัดสระแก้ว จำนวน 752 คน
2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ในชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนวังน้ำเย็นวิทยาคม อำเภอวังน้ำเย็น จังหวัดสระแก้ว เลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เข้าร่วมโครงการพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 24 คน ในการเลือกกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย มีขั้นตอนการเลือกดังนี้

2.1 ผู้วิจัยเชิญประชุมครูที่ปรึกษานักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายทั้งหมด เพื่อแจ้งจุดประสงค์การพัฒนานักเรียน และรายละเอียดการพัฒนาและให้ครูที่ปรึกษาส่งชื่อนักเรียนที่ขาดคุณลักษณะความมีเหตุผล ความพอประมาณและการมีภูมิคุ้มกัน ที่สมควรเข้าร่วมการพัฒนา ได้นักเรียน จำนวน 57 คน

2.2 ผู้วิจัยศึกษาข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับคุณลักษณะตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของนักเรียนดังกล่าว จากการสัมภาษณ์ครูที่ปรึกษาและผู้ปกครองของนักเรียน พบว่า นักเรียนขาด คุณลักษณะความมีเหตุผล ความพอประมาณและการมีภูมิคุ้มกัน และจากการสอบถามถึงความ ต้องการของผู้ปกครองที่ยินดีและมีความพร้อมในการติดตามผลการพัฒนาและให้ข้อมูลของนักเรียน แก่ผู้วิจัยอย่างต่อเนื่อง จึงได้นักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างจำนวน 24 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วย

1. คู่มือการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
2. แบบประเมินตนเองของนักเรียน เป็นแบบประเมินพฤติกรรมตนเองของนักเรียนตาม กรอบแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นชนิดเลือกตอบ (Checklist) จำนวน 59 ข้อ
3. แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เป็นคำถามเกี่ยวกับพฤติกรรมแบบมี

โครงสร้าง

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. คู่มือการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อใช้เป็นคู่มือสำหรับครูในการจัดกิจกรรม ประกอบด้วยวัตถุประสงค์ของการพัฒนา แนวคิด ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ขั้นตอนการจัดกิจกรรม บทบาทของผู้เกี่ยวข้องในการจัดกิจกรรม แผนการจัดกิจกรรม โดยดำเนินการสร้างดังนี้

1.1 ศึกษาเอกสาร หลักการ แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา คุณลักษณะของนักเรียนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ทฤษฎีทางสังคมวิทยา แนวคิดในการ จัดกิจกรรมพัฒนานักเรียน และศึกษาข้อมูลพื้นฐานของนักเรียนจากการสัมภาษณ์ครูที่ปรึกษาและ ผู้ปกครอง

1.2 ศึกษาแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง แนวนโยบายและยุทธศาสตร์ที่ เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบด้วย คุณลักษณะ 3 ประการ คือ ความมีเหตุผล ความพอประมาณ และการมีภูมิคุ้มกัน

1.3 สร้างคู่มือการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียงโดยนำข้อมูลที่ได้รวบรวมในขั้นตอนที่ 1 และ 2 มาสังเคราะห์เพื่อสร้างคู่มือ การจัดกิจกรรม ประกอบด้วยขั้นตอนในการจัดกิจกรรม คือ ขั้นการสร้างความตระหนัก จำนวน กิจกรรม 8 กิจกรรม ขั้นการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณลักษณะจำนวนกิจกรรม 8 กิจกรรม ขั้นการนำไปประยุกต์ใช้ และการประเมินผล

1.4 หาความเที่ยงตรง (Content Validity) ของคู่มือการจัดกิจกรรม โดยจัดสนทนาผู้เชี่ยวชาญด้านเศรษฐกิจพอเพียง จำนวน 6 คน ซึ่งประกอบด้วย ศิษยานิเทศก์ จำนวน 1 คน วิทยากรประจำศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง จำนวน 2 คน ปราชญ์ชาวบ้าน จำนวน 1 คน และครู จำนวน 1 คน เพื่อตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสมของคู่มือ ปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ จากนั้นนำเสนอต่อผู้ทรงวุฒิ จำนวน 5 ท่าน เพื่อพิจารณาและตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา

1.5 ปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้ทรงวุฒิ จึงได้คู่มือการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่มีความสมบูรณ์

2. แบบประเมินตนเองของนักเรียน ก่อนและหลังการทดลองใช้รูปแบบพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีขั้นตอนการสร้างดังนี้

2.1 ศึกษาแนวคิดและวิธีสร้างแบบประเมินจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากนั้นผู้วิจัยได้สร้างแบบประเมินตนเองของนักเรียน จำนวน 77 ข้อ

2.2 หาค่าอำนาจจำแนกของแบบประเมิน และค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยนำแบบประเมินตนเองของนักเรียนไปทดลอง (tryout) กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนวังน้ำเย็นวิทยาคม ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน ได้แบบประเมินที่มีค่าอำนาจจำแนกตั้งแต่ .25 - .88 จำนวน 59 ข้อ จากนั้นหาความเชื่อมั่นโดยใช้สูตร KR-20 ของ กูเดอร์-ริชาร์ดสัน (Kuder-Richardson formular 20 reliability) ได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.88

2.3 หาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ของแบบประเมิน โดยผู้วิจัยนำแบบประเมินที่สร้างขึ้นเสนอต่อผู้ทรงวุฒิ 5 ท่าน เพื่อพิจารณาและตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา พบว่าผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นสอดคล้องกัน

2.4 นำแบบประเมินไปใช้กับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 24 คน โดยผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์ในการให้คะแนน ดังนี้

ตอบ จริง ให้ 1 คะแนน ตอบ ไม่จริง ให้ 0 คะแนน

3. แบบสัมภาษณ์ (In-depth Interview) มีขั้นตอนการสร้างดังนี้

3.1 ศึกษาแนวคิดและวิธีสร้างแบบสัมภาษณ์จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

3.2 กำหนดหัวข้อการสัมภาษณ์เกี่ยวกับคุณลักษณะตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

3.3 นำแบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความถูกต้องและความสอดคล้อง

3.4 ปรับปรุงแก้ไขและนำไปใช้

ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยเพื่อสร้างและพัฒนารูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ดำเนินการวิจัยเป็น 5 ขั้นตอน ตามแนวคิดการออกแบบการพัฒนาโดยใช้ขั้นตอน ADDIE Model (Strickland, 2006) ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาเอกสาร หลักการ แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อสร้างรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ดังนี้

1. ศึกษาแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง แนวนโยบายและยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบด้วยคุณลักษณะ 3 ประการ คือ 1) ความมีเหตุผล ประกอบด้วย การรู้เหตุและผล และการมีเหตุผลเชิงวิทยาศาสตร์ 2) ความพอประมาณ ประกอบด้วย การไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น การรู้จักพึงตนเองด้านการเรียน 3) การมีภูมิคุ้มกัน ประกอบด้วย การมองโลกในแง่ดี การป้องกันความเสี่ยงและการจัดการกับความเครียด ดังนี้

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2548) เสนอว่า คุณลักษณะเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบด้วย 1) ความมีเหตุผล หมายถึงการตัดสินใจเกี่ยวกับระดับความพอเพียงนั้นจะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ อย่างรอบคอบ 2) ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไป โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น และ 3) การมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล กระทรวงศึกษาธิการ (2550) เสนอว่าการปฏิบัติตนอย่างมีเหตุผล บนพื้นฐานของความถูกต้อง โดยใช้สติปัญญา มีความรอบรู้ และรอบคอบในการคิด พุฒ ทำ โดยยึดทางสายกลางในการปฏิบัติ ปฏิบัติตนให้มีความพอประมาณ รู้จักการประมาณตน รู้จักศักยภาพของคนที่มียู่ และรู้จักสภาพแวดล้อมของชุมชน/ สังคม ที่อาศัยอยู่ มีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอก ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ ปรัชญา เปี่ยมพงษ์สานต์ และคณะ (2547) กล่าวว่าภูมิคุ้มกันที่ดี คือ ระบบเศรษฐกิจกับสังคมมีความยืดหยุ่นที่สามารถก้าวทันและพร้อมรับต่อกระแสโลกาภิวัตน์ ตลอดจนปรับตัวให้สามารถแข่งขันได้ในตลาดโลก การบริหารจัดการที่ดี ซึ่งสามารถป้องกันและพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วได้ สุทธิพร บุญส่ง (2550) กล่าวว่าความพอประมาณ อย่างมีเหตุผลนั้น จะต้องตระหนักถึงการทำอะไรที่ไม่เกินตัวจนเกินไป ไม่โลภ การดำเนินชีวิตให้เป็นไปตามขั้นตอน ไม่ก้าวกระโดดจนเกินไป คิดถึงความพอดี ไม่มากเกินไป ไม่น้อยเกินไป ทองทิพพา วิริยะพันธ์ (2550) กล่าวว่า เศรษฐกิจพอเพียง

คือการใช้เหตุผลในการตัดสินใจและตั้งอยู่บนฐานของความไม่ประมาท ใช้สติ มีความพอประมาณ โดยยึดหลักความมีเหตุผล และมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อผลกระทบอันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน สุเมธ ตันติเวชกุล (2548) สรุปว่า ความพอประมาณในการดำรงชีวิต ประกอบด้วยหลักการพึ่งตนเอง 5 ประการคือ พึ่งตนเองทางจิตใจ ทางสังคม ทางธรรมชาติ ทางเทคโนโลยี และทางเศรษฐกิจ และการสร้างระบบภูมิคุ้มกันภายนอกและภายใน ต้องอาศัยความรู้ ความรอบคอบ และระมัดระวังในการนำวิชาการมาใช้ ต้องมีสำนึกในคุณธรรม จริยธรรม และศีลธรรม มีความอดทน มีความเพียร มีสติปัญญาและรอบคอบ ในขณะที่พระเทพเวที (ประยุตต์ ปยุตโต) (2532) กล่าวว่า ความพอประมาณ คือ พอดีโดยใช้ทางสายกลาง คือ การไม่เบียดเบียนตนเอง และผู้อื่น สมพร เทพสิทธิ (2549) สรุปว่าความพอประมาณ คือการปฏิบัติตามทางสายกลาง จะต้องเป็นการปฏิบัติที่พอเหมาะพอดี กินพอประมาณ พักผ่อนพอประมาณ ออกกำลังกายพอประมาณ มีการสังคมพอประมาณ ไม่เห็นแก่ตัว พระเทพสิงหนุราชจารย์ (2546) กล่าวว่า การมีภูมิคุ้มกันที่ดี คือ การรู้เท่าทันตนเองและผู้อื่น กนกศักดิ์ แก้วเทพ (2550) กล่าวว่า แนวทางของเศรษฐกิจพอเพียง คือ ยึดมั่นในความมีเหตุผล และความซื่อสัตย์ ยึดหลักความพอประมาณ มีภูมิคุ้มกันในการป้องกันปัญหาที่จะเกิดขึ้น เย็นใจ เล่าหวนิช (2550) สรุปว่าพฤติกรรมตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ได้แก่ พฤติกรรม การใช้เหตุผล พฤติกรรมพอประมาณ และมีภูมิคุ้มกันในการคิดและการทำ ภายใต้งู้นไขความรู้ และคุณธรรม ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2552) สรุปว่า ความพอประมาณ เป็นการกระทำที่ไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น และมีพฤติกรรมการพึ่งตนเอง สำนักงานคณะปฏิรูประบบประกันสุขภาพแห่งชาติ (2549) สรุปว่า ความมีภูมิคุ้มกัน หมายถึง ทุกการกระทำ การตัดสินใจ การลงทุนต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล คำนึงถึงเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องและผลที่จะเกิดขึ้นอย่างรอบคอบ โกศล มีคุณ (2552) สรุปว่าความมีเหตุผลประกอบด้วย การคิดแบบมีเหตุและผล และการคิดอย่างมีเหตุผลเชิงวิทยาศาสตร์ งามตา วนินทานนท์ (2552) สรุปว่า ภูมิคุ้มกันที่ดีประกอบด้วย การมีสติสัมปชัญญะ การมองโลกในแง่ดี การป้องกันความเสี่ยง และการจัดการจัดการความเครียดอย่างเหมาะสม และจากการสังเคราะห์งานวิจัยของ สหทัย พลปักพิ (2549) พบว่าคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของคนตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบด้วยความมีเหตุผล ได้แก่ ไม่ประมาท รู้ถึงสาเหตุ พิจารณาค้นคว้าถึงผลที่จะเกิดขึ้นจากการกระทำ ความพอประมาณ ได้แก่ พอประมาณกับศักยภาพของตนและสภาพแวดล้อมและไม่โลภเกินไปจนเบียดเบียนผู้อื่น ความมีภูมิคุ้มกัน ได้แก่ พึ่งตนเองได้ ทางเศรษฐกิจและสังคมคำนึงถึงผลระยะยาว รู้เท่าทัน และพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง ในขณะที่งานวิจัยของ สมศักดิ์ ลาดี (2543) พบว่าคุณสมบัติของคนที่ดำเนินชีวิตตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงได้แก่ รู้จักพึ่งตนเอง ดำรงชีวิตอย่างมีศักยภาพ มีความสามารถในการบริหารจัดการ รู้จักคิด รู้จักระบบ มีความขยัน อดทน ไม่ท้อถอย มีความ

สามัคคี มีการแสวงหาความร่วมมือ มีการรวมกลุ่ม และความสามารถในการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มเป็นคณะเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อทุกฝ่าย มีการศึกษาข้อมูล ข้อความรู้ และนำมาปฏิบัติงาน และการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ รู้จักการอยู่ร่วมกันอย่างเกื้อกูล รู้จักพัฒนาตนเองขึ้น

2. ข้อมูลพื้นฐานของนักเรียนเกี่ยวกับคุณลักษณะความมีเหตุผล ความพอประมาณและการมีภูมิคุ้มกัน จากการสัมภาษณ์ครูและผู้ปกครอง ซึ่งพบว่านักเรียนขาดคุณลักษณะตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ดังนี้

ด้านความมีเหตุผล นักเรียนขาดความรับผิดชอบ ขาดการวางแผนการทำงาน ขาดความรอบคอบ ขาดกระบวนการทำงานที่เป็นระบบเป็นขั้นตอน ขาดเหตุผลและข้อมูลในการตัดสินใจ เอาแต่ใจตนเองไม่ยอมรับฟังบิดามารดาผู้ปกครองและไม่ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น มักทำผิดระเบียบของโรงเรียน ไม่มีความคิดสร้างสรรค์

ด้านความพอประมาณ พบว่านักเรียนมักทะเลาะวิวาทและการขัดแย้งกับเพื่อน ไม่ให้ความร่วมมือในการทำงานกลุ่ม ขาดความกระตือรือร้นในการเรียน ขาดการเอาใจใส่ในการเรียน ลอกการบ้าน ฟุ้งเฟ้อชอบซื้อของที่ราคาแพง ไม่รู้จักเก็บออม ขาดความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ไม่กล้าแสดงความคิดเห็น ไม่เสียสละ ไม่รู้เป้าหมายของตนเอง ขาดจิตสำนึกในการดูแลรักษาทรัพยากร และสิ่งแวดล้อม ใช้จ่ายเงินและซื้อของตามกระแสและตามเพื่อน และใช้เทคโนโลยีไม่คุ้มค่า

ด้านการมีภูมิคุ้มกัน พบว่า นักเรียนมีความเครียด ท้อแท้เนื่องจากการเรียนและปัญหาเศรษฐกิจของครอบครัว ตามใจเพื่อน บางครั้งตัดสินใจด้วยตนเองไม่ได้ ไม่กล้าแสดงออก ขาดความมั่นใจตนเอง รับประทานอาหารจานด่วนและขนมถุง ออกกำลังกายไม่เพียงพอ มีพฤติกรรมเสี่ยงในการคบเพื่อน การขับขี่ยานพาหนะและการรักษาสุขภาพของตนเอง ขาดการมองโลกในแง่ดี ขาดการป้องกันความเสี่ยงด้านภยธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มักมีปัญหากับบุคคลในครอบครัว และเพื่อน ไม่มีทักษะในการแก้ปัญหาและ มีความเสี่ยงด้านยาเสพติด

3. แนวคิดเกี่ยวกับกิจกรรมการพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ได้แก่

3.1 ทฤษฎีการกระทำระหว่างกันทางสังคมด้วยสัญลักษณ์ ของ สัตยญา สัตยญาวิวัฒน์ (2550) สุพัตรา สุภาพ (2551) บุปผวรรณ ต้นเขียวรัตน์ (2553) อำไพ หมั่นสิทธิ์ (2553) และ มากาเรต และฮาเวิร์ด (Margaret & Howard, 2006) ซึ่งสามารถสรุปได้ว่า การกระทำระหว่างกันทางสังคมด้วยสัญลักษณ์ หมายถึงการกระทำระหว่างกันทางสังคมโดยอาศัยสัญลักษณ์อย่างใดอย่างหนึ่งในการสื่อความหมาย หรือถ่ายทอดความคิดและพฤติกรรมของบุคคลหนึ่งไปสู่อีกบุคคลหนึ่ง โดยผ่านกระบวนการการจัดเกลาทางสังคมทั้งทางตรงและทางอ้อม ผู้กระทำการจัดเกลา ได้แก่ ครอบครัว โรงเรียน กลุ่มเพื่อน สื่อมวลชน และกลุ่มอ้างอิง การจัดเกลาทางสังคมมีจุดมุ่งหมายเพื่อ

ปลูกฝังระเบียบวินัย ปลูกฝังความมุ่งมั่น สอนให้มีทักษะ และสอนให้บุคคลรู้จักบทบาทและทัศนคติต่าง ๆ ของตนเอง เพื่อที่จะพัฒนาตนเองให้เป็นสมาชิกที่ดีของสังคม และนำไปสู่คุณลักษณะที่ดีตลอดชีวิตของบุคคล

3.2 แนวคิดการพัฒนาด้านจิตพิสัยของ บลูม (Bloom) ได้แก่ 1) ขั้นการรับรู้ (Receiving or Attending) หมายถึง การที่ผู้เรียนได้รับรู้ค่านิยมที่ต้องการจะปลูกฝังในตัวผู้เรียน 2) ขั้นการตอบสนอง (Responding) หมายถึง การที่ผู้เรียนได้รับรู้และเกิดความสนใจในค่านิยมนั้น และมีโอกาสได้ตอบสนองในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง 3) ขั้นการเห็นคุณค่า (Valuing) เป็นขั้นตอนที่ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ เกี่ยวกับค่านิยมนั้น แล้วเกิดเห็นคุณค่าของค่านิยมนั้น ทำให้ผู้เรียนมีเจตคติที่ดีต่อค่านิยมนั้น 4) ขั้นการจัดระบบ (Organization) เป็นขั้นที่ผู้เรียนรับค่านิยมที่ตนเห็นคุณค่านั้นเข้ามาอยู่ในระบบค่านิยมของตน 5) ขั้นการสร้างลักษณะนิสัย (Characterization) เป็นขั้นที่ผู้เรียนปฏิบัติตามค่านิยมที่ตนรับมาอย่างสม่ำเสมอและทำงานกระทั่งเป็นนิสัย

3.3 แนวคิดการสร้างความตระหนัก กรมวิชาการ (2543) สรุปว่าการสร้าง ความตระหนักเป็นกระบวนการที่มุ่งฝึกให้นักเรียนเกิดความเอาใจใส่ รับรู้ และเห็นคุณค่าในปรากฏการณ์และพฤติกรรมต่าง ๆ ทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรมที่เกิดขึ้นในสังคมและศิสนา แจมมณี (2551) กล่าวว่า กระบวนการสร้างความตระหนักช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนสนใจ เอาใจใส่ รับรู้ เห็นคุณค่าในปรากฏการณ์หรือพฤติกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม ทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม

3.4 แนวคิดการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียน ของกรมวิชาการ (2542) ซึ่งสรุปได้ว่า การจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียน เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้นักเรียนได้นำความรู้ความเข้าใจ คุณค่าและความสำคัญของคุณลักษณะที่ดีไปฝึกปฏิบัติ โดยมีแนวทางการจัดการสอนเพื่อพัฒนาศักยภาพของเด็กไทยโดยเฉพาะแนวทางการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรอย่างหลากหลาย ซึ่งโรงเรียนอาจดำเนินการดังนี้ การจัดอบรม การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนตามความสนใจ หรือโครงการจัดกิจกรรมต่าง ๆ โครงการ การจัดกิจกรรมโฮมรูม ชุมนุมพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม ชุมนุมต่าง ๆ กิจกรรมอาสา โครงการเพื่อนช่วยเพื่อน การจัดกิจกรรมร่วมกับชุมชน และโครงการศึกษาดูงานนอกสถานที่ และศิสนา แจมมณี (2551) ได้นำเสนอขั้นตอนการพัฒนาอันจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของนักเรียนตามแนวคิดของ บลูม และคณะ คือ การสังเกตจากตัวแบบ ซึ่งสามารถที่จะถ่ายทอดทั้งความคิดและการแสดงออกได้พร้อม ๆ กัน โดยตัวแบบอาจเป็นบุคคลจริง เป็นสัญลักษณ์ วิธีการพัฒนานักเรียนโดยใช้การสังเกตตัวแบบควรดำเนินการเป็น 5 ขั้นตอน คือ ขั้นที่ 1 กระตุ้นให้นักเรียนเกิดความสนใจและตั้งใจสังเกตตัวแบบ ขั้นที่ 2 การเสนอตัวแบบ ขั้นที่ 3 การช่วยให้นักเรียนเก็บจำตัวแบบนั้น โดยใช้

วิธีการต่าง ๆ ขั้นที่ 4 การจูงใจให้นักเรียนปฏิบัติตามตัวแบบ และขั้นที่ 5 การลงมือกระทำหรือปฏิบัติ จนเกิดคุณลักษณะที่ต้องการ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช (2543) เสนอหลักการเรียนรู้จากการสังเกต ว่ามนุษย์เรียนรู้จากการทำพฤติกรรมจากการสังเกตตัวแบบ (Model)

3.5 การสังเคราะห์งานวิจัย ได้แก่ งานวิจัยของ พรสันต์ เลิศวิทย์วิวัฒน์ (2550) ที่พบว่ารูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ประกอบด้วยขั้นตอนสำคัญ 11 ขั้นตอน คือ สร้างความตระหนัก กำหนดความรับผิดชอบ ให้ความรักความอบอุ่น สร้างความสัมพันธ์ สร้างความมั่นใจ สร้างการมีวินัย ปลูกฝังค่านิยม ส่งเสริมการเรียนรู้ เป็นตัวแบบที่ดี ให้ความช่วยเหลือและให้กำลังใจ งานวิจัยของ มงคล ศัยกุล และชญาธิษฐ์ รุ่งรังสี (2550) ที่พบว่ารูปแบบการเสริมสร้างพฤติกรรม การดำรงชีวิตที่พอเพียงตามแนวพระราชดำริ ประกอบด้วยกระบวนการพัฒนาตนเอง ได้แก่ การพัฒนาด้านจิตใจ ด้านสังคม ด้านอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ด้านเทคโนโลยี และด้านเศรษฐกิจ งานวิจัยของงานวิจัยของ จุฬารัตน์ มาเสถียรวงศ์ (2550) ที่พบว่ากิจกรรมเสริมรายได้ จากกิจกรรม โครงการ ช่วยให้ได้เรียนรู้ทักษะอาชีพและการจัดการการเงินพื้นฐานแล้วยังส่งผลต่อการเรียนรู้เรื่องการรู้เท่าทันในการบริโภคด้วย และงานวิจัยของ ดารารัตน์ อุทัยพยัคฆ์ (2548) ที่พบว่า รูปแบบการสอนมี 8 ขั้นตอน คือ สร้างความตระหนักและ เจตคติ คิดถึงสาเหตุของปัญหา เสนอและคิดทางเลือก วางแผนดำเนินการ ประเมินทางเลือก ปฏิบัติตามขั้นตอน ประเมินและปรับปรุง วัดประเมินผลและสรุปผล

ขั้นตอนที่ 2 สร้างรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยนำข้อมูลที่ได้รวบรวม ในขั้นตอนที่ 1 มาวิเคราะห์และสังเคราะห์เพื่อสร้างรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ได้กรอบแนวคิดในการสร้างรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบด้วยขั้นตอนในการจัดกิจกรรม ดังนี้ การสร้างความตระหนัก การจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณลักษณะ การนำไปประยุกต์ใช้ และการประเมินผล มีรายละเอียดดังนี้

การสร้างความตระหนัก หมายถึง การชี้แจง อธิบายถึงความสำคัญและการฝึกให้นักเรียนเกิดความเอาใจใส่ รับรู้และเห็นคุณค่าของการพัฒนาคุณลักษณะตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบด้วย กิจกรรมสร้างความสัมพันธ์ กิจกรรมเห็นคุณค่า กิจกรรม “ตามรอยเท้าพ่อ” กิจกรรม “เดินตามรอยเท้าพ่อ” กิจกรรมเล่าสู่กันฟัง จาก “คำสอนพ่อ” กิจกรรม “เงินทองของมีค่า” กิจกรรมสะท้อนความคิด และกิจกรรมผ่อนพักตระหนักรู้ ซึ่งเนื้อหาของแต่ละกิจกรรมจะประกอบด้วยแนวคิด หลักการ และรายละเอียดของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งจะทำให้นักเรียนเกิดความรู้ความเข้าใจ ในแนวคิดของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อจะนำไปใช้ในการฝึกปฏิบัติในขั้นตอน

ขั้นการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณลักษณะ หมายถึง การจัดกิจกรรมเสริมให้แก่นักเรียนเพื่อส่งเสริมให้มีคุณลักษณะตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นกิจกรรมที่นักเรียนได้นำความรู้ความเข้าใจ เห็นคุณค่าของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปฝึกปฏิบัติ ผ่านกิจกรรมที่หลากหลาย ได้แก่ กิจกรรมโครงงาน กิจกรรมตลาดนัดพอเพียง กิจกรรมค่ายอาสาสมัคร กิจกรรมการจัดการขยะด้วยสำนึก SR กิจกรรมธนาคารความดี กิจกรรมนันทนาการ กิจกรรมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และกิจกรรมการให้ตัวแบบ

การนำไปประยุกต์ใช้ หมายถึง นักเรียนนำความรู้ ความเข้าใจ คุณค่าของแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและจากการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณลักษณะตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ไปสู่การปฏิบัติในชีวิตประจำวันอย่างต่อเนื่อง จนเกิดเป็นลักษณะนิสัย

การประเมินผล หมายถึง การติดตามผลการพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยใช้แบบประเมินตนเองของนักเรียน การบันทึก การสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่มครูที่ปรึกษา นักเรียนและผู้ปกครอง

ขั้นตอนที่ 3 พัฒนารูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยดำเนินการดังนี้

1. หาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ของรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยจัดเวทีสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ครูที่ปรึกษา จำนวน 6 คน เพื่อตรวจสอบความถูกต้องและเหมาะสมของรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียนตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในการเลือกผู้ร่วมสนทนากลุ่มครั้งนี้ ผู้วิจัย มีเกณฑ์การเลือกคือ เป็นผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจและเชี่ยวชาญในหลักการของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง ได้แก่ ศิษยานุศิษย์ที่มีหน้าที่ติดตามประเมินผลการดำเนินงานตามนโยบายการจัดการเรียนการสอนโดยใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและติดตามประเมินผลโรงเรียนแกนนำเศรษฐกิจพอเพียงระดับเขตพื้นที่การศึกษา จำนวน 1 คน วิทยากรประจำศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง จำนวน 2 คน ราษฎรชาวบ้าน จำนวน 1 คน และครูที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาผู้เรียนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 2 คน

จากนั้นปรับปรุงแก้ไขรูปแบบตามคำแนะนำของผู้ร่วมสนทนากลุ่ม ได้แก่ เพิ่มการกำหนดระยะเวลาของแต่ละกิจกรรม ในกิจกรรมการให้ตัวแบบ ให้มีการเชิญตัวแบบที่อยู่ในชุมชนรวมทั้งตัวแบบที่นักเรียนเลือกมาพบปะแลกเปลี่ยนให้นักเรียนคนอื่น ๆ ได้รู้จัก เพื่อให้มีแนวทางการดำเนินชีวิตที่หลากหลายมากขึ้น ในกิจกรรมตลาดนัดพอเพียง กิจกรรมค่ายอาสาสมัคร และกิจกรรมการจัดการขยะด้วยสำนึก SR ให้มีการประชาสัมพันธ์และเชิญชวนให้นักเรียนอื่น ๆ ในโรงเรียนได้ร่วมกิจกรรมด้วย เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและเห็นผลอย่างชัดเจนขึ้น

2. นำเสนอผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน เพื่อพิจารณาตรวจสอบความสอดคล้อง ความถูกต้องและเหมาะสมของรูปแบบ จากนั้นแก้ไขปรับปรุงรูปแบบตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิ ได้แก่ การปรับขั้นตอนการจัดกิจกรรม การใช้ภาษาในแต่ละขั้นตอนของกิจกรรมให้เข้าใจง่ายขึ้น เพิ่มกิจกรรมที่แสดงถึงการป้องกันความเสี่ยงด้านภัยธรรมชาติ ซึ่งผู้วิจัยจึงได้เพิ่มกิจกรรมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมขึ้น จึงได้รูปแบบการพัฒนาการพัฒนาคูณลักษณะของนักเรียนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่สมบูรณ์

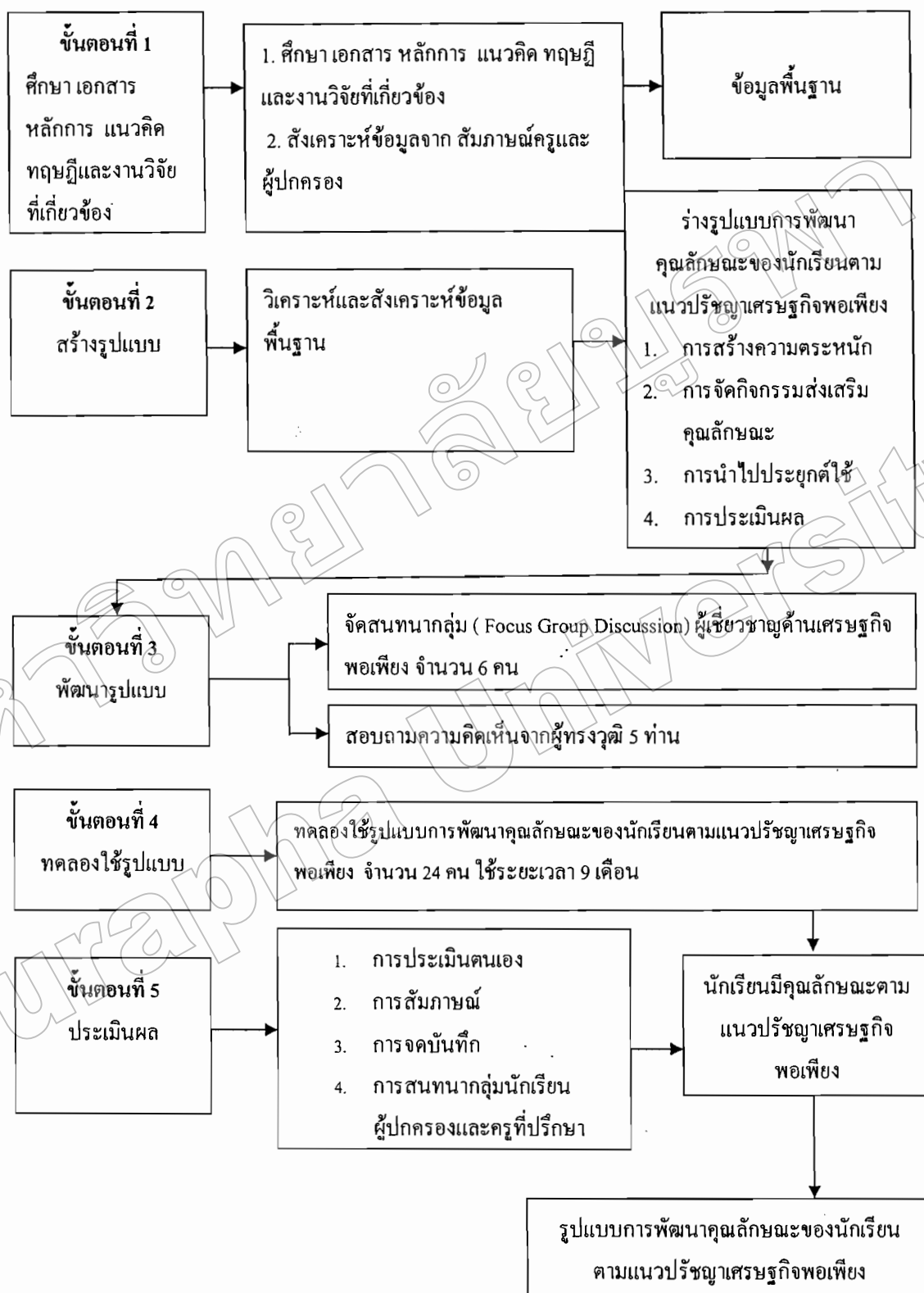
ขั้นตอนที่ 4 ทดลองใช้รูปแบบ

1. ประเมินพฤติกรรมนักเรียนก่อนการทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยใช้แบบประเมินตนเองของนักเรียน ตามกรอบแนวคิดคุณลักษณะตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

2. ดำเนินการพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียนตามรูปแบบและแผนการจัดกิจกรรมการพัฒนาคูณลักษณะของนักเรียนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

3. เก็บรวบรวมผลการพัฒนาหลังการทดลองโดยใช้แบบประเมินตนเอง การจดบันทึกของนักเรียน และการสัมภาษณ์ครูที่ปรึกษา ผู้ปกครองและนักเรียน

ขั้นตอนที่ 5 ประเมินผลการใช้รูปแบบ โดยวิเคราะห์ข้อมูลจากการประเมินตนเองของนักเรียน การจดบันทึก การสัมภาษณ์ และการจัดสนทนากลุ่มครูที่ปรึกษา ผู้ปกครองและนักเรียน

ภาพที่ 5 สรุปขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ศึกษาข้อมูลเบื้องต้นของกลุ่มตัวอย่างจากการสัมภาษณ์ครูที่ปรึกษาและผู้ปกครอง เพื่อสร้างรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

2. ให้นักเรียนประเมินพฤติกรรมตนเอง ก่อนและหลังการทดลอง โดยใช้แบบประเมินตนเอง จำนวน 59 ข้อ

3. รวบรวมข้อมูลจากการบันทึกของนักเรียน

4. สัมภาษณ์ครูที่ปรึกษา ผู้ปกครอง และนักเรียนตามกรอบแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง หลังการทดลอง

5. สันทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ในการจัดสนทนากลุ่มในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามลำดับขั้นตอนดังนี้ คือ

1. การเตรียมการก่อนการจัดสนทนากลุ่ม

1.1 การเตรียมหัวข้อและแนวคำถามที่จะใช้ในการจัดสนทนากลุ่ม เป็นคำถามเกี่ยวกับคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ได้แก่ ความมีเหตุผล ความพอประมาณ และการมีภูมิคุ้มกัน

1.2 การเตรียมบุคลากรในการจัดสนทนากลุ่ม ดังนี้

1.2.1 ผู้ดำเนินการสนทนา (Moderator) คือ ตัวผู้วิจัยเอง

1.2.2 ผู้จดบันทึกคำสนทนา (Note-Taker)

1.2.3 เจ้าหน้าที่บริการทั่วไป (Provider)

1.2.4 เจ้าหน้าที่จัดเตรียมอุปกรณ์ในการรวบรวมข้อมูลในการจัดสนทนากลุ่ม อุปกรณ์ในการรวบรวมข้อมูลในครั้งนี้ คือ เทปบันทึกเสียง วิดีโอและกล้องถ่ายภาพ

2. ผู้ให้ข้อมูล เนื่องจากการสนทนากลุ่มครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อติดตามและประเมินผลการพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียน ผู้วิจัยจึงเลือกผู้ให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนานักเรียนครั้งนี้จำนวน 8 คน ได้แก่ ตัวแทนครูที่ปรึกษา 2 คน ผู้ปกครอง 3 คน และนักเรียน 3 คน

3. สถานที่จัดสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยเลือกลานอเนกประสงค์ของโรงเรียนวังน้ำเย็นวิทยาคม เนื่องจากเป็นสถานที่ร่มรื่น ไม่กว้างจนเกินไป ไม่มีเสียงรบกวน และสะดวกในการเดินทาง

4. เวลาที่ใช้ในการสนทนากลุ่ม 90 นาที

ระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ใช้เวลาดำเนินการระหว่าง เดือน ธันวาคม พ.ศ. 2552 - กุมภาพันธ์

พ.ศ. 2554

การตรวจสอบข้อมูล

ผู้วิจัยทำการตรวจสอบข้อมูล โดยใช้วิธีการตรวจสอบแบบสามเส้า ด้านข้อมูล (Data Triangulation) เป็นการตรวจสอบแหล่งข้อมูลด้านเวลา แหล่งข้อมูลด้านสถานที่ และแหล่งข้อมูลด้านบุคคล เพื่อตรวจสอบข้อมูลที่ได้มีความสอดคล้องกัน

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเรื่อง รูปแบบพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ผู้วิจัยดำเนินการดังนี้

1. วิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานจากการสัมภาษณ์ โดยใช้สถิติร้อยละ
2. วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบประเมินตนเองของนักเรียน โดยใช้ค่าสถิติ *t-test dependent*
3. วิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา (Descriptive) จากการจดบันทึก การสัมภาษณ์ รวมทั้งการจัดสนทนากลุ่มครูที่ปรึกษา ผู้ปกครองและนักเรียน เกี่ยวกับพฤติกรรมตามคุณลักษณะที่ศึกษา โดยการนำข้อมูลมาแปลความหมาย หาความสัมพันธ์ของข้อมูล และสรุปข้อมูลตามกรอบแนวคิดการวิจัย ซึ่งจะตอบคำถามของการวิจัยว่า รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างไร และผลการใช้รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นอย่างไร